Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

KRIZA BOSANSKOHERCEGOVAČKE EKONOMSKE NAUKE U VREMENU EKONOMSKE KRIZE

Ibreljić Izet

U kontekstu kontinuirane ekonomske krize danas se nerijetko postavlja pitanje, gdje se nalazi bosanskohercegovačka ekonomska nauka i da li ona može kroz zajedničko djelovanje sa ekonomskom praksom doprinijeti iznalaženju adekvatnih rješenja za ublažavanje posljedica i kreiranje izlaza iz postojeće ekonomske krize. Intelektualni svijet, posebno ekonomskog usmjerenja, trebao bi svakako da da odgovore na ova pitanja u u duhu naučne istine što na prvi pogled nije mnogo komplikovano jer kako poodavno ustvrdi E. Huserl, "naučna objektivna istina sastoji se isključivo u tome da se utvrdi šta svijet, kako fizički tako i duhovni, stvarno jeste." Svakako, pri kreiranju adekvatnih antikriznih rješenja, političke i ekonomske odluke u današnjoj BiH trebaju biti usaglašene imajući u vidu činjenicu, da svaka politička odluka ima u konačnom svoje ekonomske posljedice. Stoga je danas posebno neophodno sinhronizovati političke i ekonomske napore u cilju optimalnog aktiviranja svih raspoloživih bosanskohercegovačkih razvojnih potencijala.

Radikalne ekonomske reforme promovisane (zasad istina, samo deklarativno) kao prioritet novoformirane bosanskohercegovačke vlade su naišle na opštu podršku u širim slojevima društva. Da bi se međutim, koliko toliko ostvarili postavljeni ciljevi i ublažile posljedice dosad važećeg neoliberalnog ekonomskog koncepta života neophodno je između ostalog iskoristiti sposobnost i ekonomsko znanje kako politički neopterećenih akademskih ekonomista, tako i mnogobrojnih preduzetnika dokazanih u privrednoj praksi. Pored toga, obzirom da danas živimo pri kraju tajkunizacije političkog života odnosno, u vremenu u kome su tajkuni (posebna društvena skupina proistekla najprije iz političke elite, a poslije i iz drugih uglavnom sumnjivih društvenih grupa) već postali dio šireg privrednog establišmenta u zemlji treba imati u vidu i njihovo značajno učešće u budućem procesu donošenja i realizacije ključnih ekonomskih zadataka u regiji.

Da bi se realizovale proklamovane reforme, neophodno je međutim, promijeniti mnogo toga u bosanskohercegovačkom društvu obzirom da današnja situacija nije uopšte primjerena zahtjevima vremena. Iz tog razloga je i utjecaj bosanskohercegovačke nauke na donošenje ekonomskih odluka od značaja za zemlju danas ograničen iz dva bitna razloga:

1. politička elita u BiH je već obezbijedila "svoje" ekonomiste, "najamne intelektualne

radnike" koji shodno instrukcijama "svojih" partija kreiraju "vlastito" mišljenje o ekonomskoj budućnosti bosanskohercegovačke države i
2. rijetki nezavisni intelektualci ekonomskog profila koji vladaju ekonomskom problematikom u naučnom i praktičnom pogledu i iskusni poduzetnici se nedovoljno angažuju u ovoj oblasti iz različitih razloga i, ako to učine na njihove prijedloge i sugestije politička elita ne obraća posebnu pažnju.

Ekonomisti-konformisti inkorporirani u političku strukturu (često i saučesnici u tajkunizaciji ekonomskog života u zemlji), dominiraju danas na bosanskohercegovačkoj ekonomskoj sceni. Oni, po pravilu, podržavaju status quo i manje više su veliki poštovaoci neoliberalne ideologije (ne uvijek po ubjeđenju nego po partijskom zadatku) što im obezbjeđuje lagodan život.

Uvaženi (po pravilu vanstranački) akademski ekonomisti i dokazani uspješni preduzetnici su danas potpuno marginalizovani. Kreiranje debatnog prostora u kome bi dominirale empirijsko analitičke rasprave i konkretni problemi bosanskohercegovačke privrede nije u interesu političke elite. Prevagu odnose jalovo teoretisanje i manje-više skriveno podržavanje diktata MMF-a, Svjetske bankse, USAID-a, itd. i njihova operacionalizacija u bosanskohercegovačku ekonomsku politiku.

Posebno su danas na medijskoj sceni uočljivi ekonomisti-kritizeri koji su spremni, (u cilju vlastite promidžbe), svaku ekonomsku odluku proglasiti lošom, a da nikad ne predlože vlastito realno provodivo rješenje. To su najčešće "salonski" ekonomisti bez praktičnog iskustva u privredi, akademska kvazielita začaurena u balkanskim okvirima i umišljeni teatralci koji više štete nego što koriste bosanskohercegovačkom društvu. Ovakvi ljudi u današnjem vremenu izgubljenih vrijednosti su najistaknutiji "krizolozi" i propagatori ekonomskih razvojnih koncepata koji se mogu realizovati jedino u funkcionalnoj državi od koje je savremena BiH veoma daleko.

Mlada garda sposobnih ekonomskih stručnjaka, obrazovanih na domaćim ili na prestižnim stranim univerzitetima danas obično djeluje sa strane jer nije materijano motivisana da se uključuje u bilo kom pogledu u bosanskohercegovačku ekonomsku stvarnost. Oni koji su pak, stekli diploma bez znanja (na domaćem tržištu gdje se susreću njihova ponuda i tražnja) ili su pak školovani na drugorazrednim stranim obrazovnim institucijama, realno nisu od neke koristi. Mnogo priče bez pokrića, to je dakle stvarnost domaće ekonomske scene.

Akademija nauka i umjetnosti BiH (ostavljajući po strani tri "etnički čiste akademije") je, (što se ne samo ekonomske struke tiče) dobrim dijelom izgubila svoj dignitet. Ova asocijacija uz odgovarajuće naučne reference mora poštovati i regionalne, polne i etničke kriterije, a da bi se postao njen član poželjno je nerijetko "donijeti" određeni broj projekata za njenu egzistenciju te je prilikom pristupa u ANUBiH sve manje poštene socijalne i intelektualne selekcije odnosno, prisutna inflacija "podobnih" akademika. Ovdje treba svakako pomenuti i povremene neakademske svađe, bespotrebne polemike, nadgovaranja pojedinih akademika preko medija uz srozani akademski diskurs, itd.

Iz svega navedenog proizilazi da su bosanskohercegovački ekonomisti danas prilično

daleko od ključnih ekonomskih problema u zemlji. Navedimo samo neke od njih:

1. umjesto strategije razvoja na nivou zemlje koju bi potvrdio parlament, danas se često lansiraju bezvrijedni regionalni i lokalni razvojni dokumenti pri čemu se koriste intelektualci najamni radnici različitih profila,
2. politička elita prvensteno u dnevno političke potrebe već dugo vremena lansira npr. energetske projekte (čija je realizacija inače trebala već odavno započeti) po starom principu da je važno narodu nešto obećati, a nije realno ni shvatila ekonomsku kompleksnost ovog zadataka,
3. politički i ekonomski odgovor na "bijelu kugu" i druge popuacijske izazove u BiH uopšte ne postoji
4. ekonomska regionalizacija zemlje kao jedan od uslova za približavanje EU još nije na vidiku, itd., itd.

Obrazovni sistem u ekonomskoj sferi (ostavimo po strani druge oblasti) je danas posebno u krizi o čemu se nažalost veoma malo govori. Inflacija zvanja, a ne znanja ovdje već dugo traje. Posebno su opasne za budućnost bosanskohercegovačkog društva aktivnosti novonastale političke elite da kreira u potpunosti vlastiti i naravno poslušni ekonomski intelektualni potencijal. Na tom planu se već dugo postupno radi. Najprije su nakon rata naučnim titulama okićeni odabrani predstavnici političke elite najčešće uz pomoć ratnih ili neposredno postratno proizvedenih univerzitetskih nastavnika u čiji naučni kvalitet i stručni autoritet (čast rjeđim izuzecima) itekako treba sumnjati. Odbranjene magistarske i doktorske teze iz tog vremena su nerijetko ideološki obojene i često liče na pojedine segmente partijskih programa. U nekim slučajevima bilo je potrebno na isti način obezbjediti i potomstvo, rodbinu i prijatelje pojedinih novoproizvedenih "naučnika" i političkih radnika pa se stekao dojam da je svaki stranački uglednik ili lokalni političar uz pomoć nekog nastavnika, iskompleksiranog kvaziintelektualca mogao ostvariti svoj obrazovni cilj. Ukoliko se pak eventualno pojavio problem sa jednom formira se "bolja" komisija. Sve to mnogo podsjeća na onaj nekad poznati aforizam Duška Radovića, "za razliku od doktora nauka seljaci imaju više znanja nego stručne spreme." Na ovaj način (u ekonomskoj sferi, ali i drugim oblastima) kreira ta "nova ekonomska elita" koja treba da obezbijedi bolju budućnost bosanskohercegovačkom društvu, a njeni kreatori uopšte nisu razmišljali o nesagledivoj šteti koju time nanose zajednici u kojoj žive. Proizilazi stoga da je danas, više nego ikad ranije, potrebno braniti nauku od onih koji su odbranili magisterije i disertacije.

U navedenim relacijama multipliciranja akademskih mediokriteta omladina iz siromašnih slojeva, a znatno višeg intelektualnog kapaciteta ima veoma limitirane mogućnosti za napredovanje u nauci. Ako se ima u vidu da se i na tržištu rada preferiraju srodstvo, mito, stranačka pripadnost, itd., ona će još dugo nakon školovanja dugo tražiti bilo kakav posao ili otići u inostranstvo vjerovatno ne zaboravljajući moralnu degradaciju bosanskohercegovačkog društva i intelektualnu i akademsku prostituciju svojih nastavnika.

Visoko obrazovanje, pogotovo u oblasti ekonomskih nauka, se danas posebno degradira širenjem mreže privatnih fakulteta. Ovi fakulteti iz ekonomskih oblasti vezanih za menadžment, marketing, finansije, trgovinu, itd., se iz godine u godinu sve više otvaraju iz komercijalnih i političkih razloga. Problem nedostatka kadrova se

ovdje više nego na državnim univerzitetima rješava hiperprodukcijom od vlastite djece, rođaka, prijatelja, itd. Isparcelisano i korumpirano bosanskohercegovačko društvo je nemoćno da bilo šta učini na ovom planu mada je svjesno da je novac u ovom slučaju glavna garancija za brz i lak dolazak do diploma te da se na ovaj način društvu nanosi ogromna šteta. Pojedini vlasnici ovih fakulteta uspostavljaju nerijetko saradnju sa stranim manje respektabilnim univerzitetima, dovode ponekog stranog nastavnika uz veliku reklamu, organizuju "naučne" ekskurzije u inostranstvo, itd., sve u cilju ostvarenja što većeg profita. Za razliku od eminentnih privatnih fakulteta u inostranstvu kojima upravlja bord direktora (koji čine poznati naučnici) i u kojima se prihodi od školarine najvećim dijelom usmjeravaju u investicije ovdje se profit od upisnine na fakultet i nerijetko i na tzv. "isturena odjeljenja" usmjerava vlasniku. Aktiviranje neznanja, te hiperprodukcija kvaziintelektualaca su kao što se vidi i na ovaj način pokazale kao veoma profitabilan posao na našim prostorima. To međutim, ne zabrinjava ovdašnju političku elitu obzirom na njeno manje ili više prikriveno učešće u ovom edukativnom aranžmanu.

Ibreljić Izet

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.